

sérletek, s egyre nagyobb figyelem fordult a művek formai oldalára is. Yrjö Varpio szerint az 1956-os események adták meg a lökést a kortárs magyar irodalom felé: "Véglegesen rádöbbenünk, hogy a cigánynóták vagy a polgári lektúrok Magyarországnak semmi köze a mai Magyarországhoz és a mai magyar irodalomhoz". Az új típusú kiadói érdeklődés mindkét országra jellemző ettől kezdve. Magyarországon a mennyiségi, tartalmi, szemléleti és írástípusbeli átrendeződések a bemutató típusú írásokban megszüntették a túlzó, túlértékelő megállapításokat, a rokonnépi megközelítésmódot, és az egyes szerzők mélyebben is megvizsgálták egy-egy kérdést, folyamatot, alkotót vagy művet. A kritikákat mindez már kevésbé jellemzi. A finnországi tapasztalatok a kutatás egészét alapjaiban is meghatározó tendenciát mutatnak. "A megújított és kiszélesedett érintkezések korszakában" ugyanis, a társadalmi kérdések iránti érdeklődés megnövekedésével a magyar társadalomábrázolás is a figyelem középpontjába került, s a finn kritikákból jól érzékelhető a befogadók számára időszerű gondolatok és olvasatok hangsúlyozása. (A régi és az új Magyarországi vidéki népesség városiasodásából keletkező feszültségekhez.) Az irodalmon kívüli tényezők mindkét országban tapasztalható ilyen befolyása és a belső irodalmi fejlődés sajátosságai révén a szerzők arra a végkövetkeztetésre jutnak, hogy "a fogadó országban az idegen irodalomnak az a része válik valóban élővé, amely iránt ott, az irodalom e belső fejlődéséből következően megvan az igény. Más szóval úgy tetszik, ennek a tényezőnek nagyobb a szerepe a befogadásban, mint annak, az akár legmagasabb színvonalú bemutatásnak, amelyet a szakmabeli közvetítők az adó ország értékkritériumai alapján nyújtanak".

A recepciókutatás szempontjából ennek a felismerésnek számos esztétikai kijelentést revidáló következménye is lehet!

Boldizsár Ildikó

Sine ira et studio

Ritka alkalom, hogy a Könyvtári Figyelő *kéziratot* ismertet, de – sajnos – ritka alkalom az ilyen kézirat megszületése, könyvtári állományba kerülése is. Igen nagy szükségünk van ugyanis múltunkra; a történetírói teljesítményekre és valamennyi emlékező valamennyi emlékére egyaránt. Szükségünk van a "flekkes históriákra" s a koccintások közé ékelt pályatörténetekre vagy éppen *Wix Györgyné*nek korábban elszórt emléksziporkáira éppúgy, mint a közvetlen személyes emlékezést az irattári forrásokra támaszkodó történetírással ötvöző múltidézésre. Szükségünk van a szubjektív emlékezésre éppúgy, mint az objektív tényleírásokra, hiszen mint *Pogány György* a szóban forgó tanulmány lektoraként írja: "hogy ha van hivatás, ahol az elődök munkásságának ismerete szinte erkölcsi kötelesség, akkor éppen az emberi tudás átörökítését és megőrzését szolgáló könyvtárosság az". Meg kell végre ismernünk múltunkat, ha nem is értékelés vagy átértékelés céljából, hanem egyszerűen azért, hogy sajátunkká válhasson.

Bőséges a magyar könyvtárügy történetének megírni és megismerni valója, és különösen az az 1945 utáni időkről. Nem tudom van-e akinek, akinek szemére vethetnék a hiányokat, hiszen a rövid összefoglalásra vállalkozóknak (*Vértessy Miklós, Kiss Jenő*) nem tiszte egy-egy kisebb időszak, vagy egy-egy részterület történéseinek – és mögöttes indokainak – mély feltárása. És vajon meddig terjedhet a résztvevő történetírói kötelessége? Szemére vethetjük-e az emlékezőnek, hogy csak emlékeit idézi, és számon kérhetjük-e rajta az objektív értékítéletet, a minden oldalról megközelítő, körüljáró tárgyalást, a szóban forgó történelem-morzsa eddigi összes megítélésének összevető elemzését, s egy új ítélet megalkotását? Aligha. Amit elvárhatunk: az objektíven szubjektív emlékezés. S ha ez történetírói módszerekkel (hiteles forrásokra támaszkodva) és szépírói erényekkel (élvezetesen, olykor anekdotába, olykor ironiába hajló narrációban) ötvöződik, létrejön a mű, melynek kétszeresen örvendhetünk: gazdagodtunk egy jó olvasnivaló-

4-8827

WIX GYÖRGYNÉ - BORSA GEDEON

A szerzetesi könyvtárak sorsa

WIX Györgyné - BORSA Gedeon
A szerzetesi könyvtárak sorsa / Wix Györgyné,
Borsa Gedeon. - Bp. : s.n., 1988.- 95 fol.
Kézirat

val, és jelentős adalékhoz jutott az 1945 utáni magyar könyvtár- (sőt, művelődés-) történet egyes fejezeteinek majdani kimunkálójá.

Méltán váltja ki mindkét örömkét *Wix Györgyné* és *Borsa Gedeon* munkája: két ifjú résztvevő visszaemlékezése az 1945 után (pontosabban 1948-49 és 1952 között) "állami tulajdonba került könyvanyag" jelentős részét kitevő szerzetesi könyvtárak állományának – vagy legalább az állomány értékes részének – megmentését, az ország könyvtári vagyonába való "visszaömlését" célzó munkálatokról.

Nem célom és nem szándékom, hogy tartalmi összefoglalását adjam a dolgozatnak, első négy fejezete ugyanis (a szubjektív bevezetés után az Országos Könyvtári Központtól, annak korabeli hatáskör-szerző akcióiról, az OKK és az ügyben "szaktanácsadó" valójában az egész akciót leginkább irányító *Kőhalmi Béla* tevékenységéről, s végül a rendházi könyvtárakról általában) mindössze harminc gépelt oldal terjedelmű. Ezt elolvasni mindenképpen érdemes beugrani a KMK Szakkönyvtárába, ha az ember úgyis éppen arra jár. A több, mint kétszer ekkora terjedelmű ötödik fejezet Andocstól Zircig a helységek betűrendje szerint közli mindazt, amit egy-egy rendház, zárda könyvtáráról, könyveinek sorsáról a szerzők saját emlékeiből, vagy a felhasznált források alapján tudnak. Itt ismerhetjük meg – röviden – két turista-nevezetességgé vált műemlékkönyvtárunk egybenmaradásának /a gyöngyösinek simább és a zircinek kalandsabb/ előtörténetét, s itt bukkan fel néhány vonással a kor szereplőinek egyike-másika is. Képet kapunk még a kor "kiszállási viszonyairól", meg az olyan, ma talán már anekdotának ható, de akkor nagyon is komoly műemlékmentő erőfeszítésekről, mint az alábbi jelentés-részlet: "Tekintettel a lépcsőház díszének nagy műtörténeti értékére, a lépcsőház védett műemléknek volna nyilvánítandó. Arra való tekintettel azonban, hogy a volt bencés épületben több közhivatal, párhelyiség stb. foglal helyet, szükségesnek tartjuk, hogy a bibliai tárgyú képek elfedessenek. Javasoljuk homályos üveggel való elfedésüket, amely a károsodástól megóvjá őket."

Mindez persze inkább csak a kor- és hangulatfestő plusz. A lényeg, a cél – a szerzők megfogalmazásában – "megmutatni azokat a körülményeket, amelyek odavezettek, hogy ezek a gyűjtemények nem maradhattak a helyükön, nem gazdagíthatták eredeti szűkebb közössé-

gük tudományos életét, hanem összegyűjtve, az ország működő könyvtárai között szétszvtva lehetett csak bevonni őket a hazai tudományos vérkeringésbe." Szögezzük le, egyetértve Pogány György lektori véleményével, e célt maradéktalanul sikerült elérni. És munkált az emlékek leírásának elvállalásában egy másik, szubjektívabb cél is: felmutatni "azoknak az érdemét, akik nem nyugodtak és kiharcolták, hogy ezek a pótolhatatlan értékek a működő könyvtárak állományát gazdagítsák, ahelyett, hogy a lakosság hordja szét, vagy klerikális kacatnak deklarálva zúzdába kerüljenek." (Ezen érdemesek alatt persze nem önmagukat, a szerény, ifjú végrehajtókat, hanem az értelmi szerzőket és az érdemi közreműködőket, mindenekelőtt Kőhalmi Bélát értik a szerzők.)

Még egy érdekes tanulsággal szolgál a történet, az egyes helyi történetek, mégpedig a "központi" és "helyi" intézmények viszonyának, együttműködésének, s a különféle gyűjtemények és szakembereik (könyvtárosok, levéltárosok, múzeológusok) együtt (vagy éppen egymás ellen) működésének különféle módjait, formáit,

eseteit, jó és rossz példáit is elének tárja, pedig hol voltak akkor még a kooperáció, koordináció, integráció gondolatai.

Az pedig, hogy a dolgozat megáll önnön céljának teljesítésénél, s nem lép tovább, nem próbál vitatott ügyekben igazságot tenni, nem veti fel a "mi lett volna, ha", "hogyan lett volna helyesebb" kérdéseit – úgy gondolom – nem hiányossága, hanem erénye az emlékezésnek. Szerzői megtették a magukét: elmesélték, harag és részrehajlás nélkül, a szerzetesi könyvtárak sorsát eldöntő 1949 és 1952 közötti időkből végzett munkájukkal kapcsolatos emlékeiket, s az óhatatlanul hiányos emlékeket (hiszen mindennél nem lehettek jelen) kiegészítették a tárgyban fellelt irattári anyagokból merített ismeretekkel.

A kézirat a *Könyvtörténeti füzetek* című sorozat számára készült. Azt kívánom, jelenjék meg e sorozatban mielőbb, minél több hasonló munka. Hiszen lehet, hogy múltunkat nem is kell átértékelni; elég talán valóban megismerni – sine ira et studio.

Mohor Jenő